

взаємодії між наукою (технологіями), бізнесом (інноваціями та інвестиціями) та розвитком суспільства та взаємодій основних суб'єктів ринку.

Висновки. В результаті всього вищезазначеного, стає зрозумілим, що нинішня ресурсна економіка технологічно застаріла і не може нормально розвиватися. Для переходу до постіндустріального суспільства в Україні, слід максимально мобілізувати творчий потенціал суспільства, що сприяє просуванню інформаційних технологій, високотехнологічному виробництву, науково-технічним розробкам та дослідженням, освіті, екології, охороні здоров'я, інноваціям та інвестиційним проектам.

Якщо результатом Світової кризи 1929–1933 років було створення розвинутого індустріального суспільства та соціальної держави, то нинішня криза надає можливості для створення постіндустріального суспільства, що ґрунтується на креативній економіці та розвитку людського капіталу.

Саме тому, для виходу з кризи необхідно вирішити ряд взаємозалежних проблем, до складу яких слід віднести:

- проблему усвідомлення національними елітами необхідності зміни парадигми економічного й соціального розвитку, що стосовно до сучасної України формулюється як проблема вибору національною елітою свого алгоритму розвитку, своїх цінностей, своїх пріоритетів;
- проблему ефективного державного й суспільного управління;
- проблему створення ціннісно-ідеологічних умов для розвитку творчого, наукового та виробничого потенціалу нації, а зокрема креативних груп, які в майбутньому будуть визначати якість економіки й суспільства.

Література

1. Баранцева К.К. Феномен еліти в контексті процесів структурування суспільства / К.К. Баранцева // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія "Історія, економіка, філософія". – К. : КДЛУ. – 1999. – Вип.3. – С. 271–300.
2. Вовканич С. Формування національної еліти: Соціально-психологічні аспекти / С. Вовканич, Х. Копистянська // Вісн. НАН України. – 1996. – № 7–8. – С. 90–97.
3. Габович О. Наука та еліта / О. Габович, В. Кузнецов // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 66–73.
4. Данилюк А. Особливості сучасної стратифікації суспільства / А. Данилюк // Філософська думка. – 1999. – № 4. – С. 57–70.
5. Куценко О. Структурування інтересів економіко-політичних еліт у процесі ринкових перетворень в Україні / О. Куценко // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С. 78–89.
6. Моска Г. Правящий класс. Церкви, партии, секты /Пер. с англ. и примеч. Т.Н. Самсоновой //Социологические исследования. – 1994. № 12. С. 97–117.
7. Василик М.А. Политология : [хрестоматия] / М.А. Василик, М.С. Вершинин. – М. : Гардарики, 2000. – 843 с.
8. Тойнби А. Дж. Постижение истории / Тойнби А. Дж. ; [пер. с англ.]. – М. : Айрис-Пресс, 2002. – 640 с.
9. Штомпка П. Социология социальных изменений / Штомпка П. ; [пер. с англ. под ред. В.А.Ядова]. –М. : Аспект Пресс, 1996. –416 с.

Надійшла 06.12.2011; рецензент: д. е. н. Яловий Г. К.

УДК 65.012.34: 631.115

О. П. ВЕЛИЧКО

Дніпропетровський державний аграрний університет

КОРПОРАТИВНА І КООПЕРАТИВНА ЛОГІСТИКА В АГРОБІЗНЕСІ

Наведено авторське тлумачення сутності корпоративної і кооперативної агрологістики. Визначено суб'єкти та особливості внутрішньої і зовнішньої логістики, а також запропоновано їх класифікацію в системі корпоративного та кооперативного аграрного підприємництва.

Author's interpretation of essence of corporative and cooperative logistics has been provided. Subjects and peculiarities of internal and external logistics have been identified and their classification has been suggested in the system of corporative and cooperative agrarian enterprise.

Ключові слова: корпоративна і кооперативна логістика, внутрішня і зовнішня логістика, агробізнес, сутність, особливості, суб'єкти, класифікація.

Постановка проблеми. В сучасних умовах сільськогосподарського виробництва використовуються різні організаційно-правові форми ведення аграрного бізнесу. Досвід багатьох демократичних ринково розвинених країн свідчить про домінування в структурі їх сільського господарства сімейних ферм та кооперативних організацій. Але останнім часом у світі активно розвиваються і крупні корпоративні форми аграрного бізнесу. Особливого поширення вони набули в багатьох постсоціалістичних країнах (Україні,

Росії, Казахстані та ін.), де відсутній або недосконалий ринок земель та існує значна просторова розосередженість сільськогосподарського виробництва.

І корпоративні, і кооперативні форми ведення аграрного бізнесу відіграють важливу роль в контролі логістичного ланцюга створення вартості продукції та захисті економічних інтересів. Корпоративна і кооперативна логістика АПК мають як спільні, так і відмінні характеристики та особливості і різновиди. Їх точне визначення та узагальнення є актуальною проблемою в теорії агрологістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Питання логістичного управління ланцюгами постачання, виробництва та збуту продукції опрацьовуються багатьма іноземними та вітчизняними науковцями. Серед них варто відзначити дослідження Д. Бауерсокса, Д. Бейда, Дж. Джонсона, А.М. Гаджинського, А.Г. Кальченка, Є.В. Крикавського, Б. Дж. Ла-Лонда, Р.Р. Ларіної, М.А. Окландера, Ю.В. Пономарьової, В.І. Сергеева, К.М. Танькова, О.М. Тридіда, Н.І. Чухрай та ін. [1].

Проблеми організації та розвитку корпоративних та кооперативних утворень в агробізнесі відображені у наукових працях В.Г. Андрійчука, В.В. Зіновчука, О.В. Крисального, М.І. Кісіля, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Г.М. Підлісецького, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та ін. [2–4].

Дослідження логістичного ланцюга створення цінності аграрної продукції є предметом уваги О.В. Корнієцького, Т.В. Косаревої, І.Г. Смирнова, В.В. Смирчинського та інших. [5, 6].

Разом з тим багато питань, що відображають зміст, особливості та видову різноманітність суб'єктів корпоративної та кооперативної логістик в системі аграрного бізнесу є на сьогодні недостатньо опрацьованими та систематизованими. Тому існує необхідність в поглибленні досліджень цієї проблеми.

Мета статті. Основною метою стало дослідження сутності, особливостей, спільних і відмінних ознак корпоративної та кооперативної агрологістик, а також проведення класифікації внутрішньої і зовнішньої логістик в корпоративних та кооперативних організаціях АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чинна термінологія щодо корпоративних та кооперативних утворень, в окремих випадках, має неоднозначні тлумачення в українському законодавстві. Так, згідно з Господарським кодексом, корпорація і корпоративне підприємство не є тотожними поняттями, адже корпорація являє собою об'єднання підприємств (тобто її учасниками можуть виступати лише підприємства, а не фізичні особи). Корпоративні ж підприємства – це господарські товариства та інші підприємства, засновані на приватній власності двох або більше осіб. До них належать також кооперативні підприємства. Кооперативними підприємствами визначено виключно виробничі кооперативи [7].

Разом з тим, в аграрному праві, сільськогосподарський виробничий кооператив – це юридична особа, що утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – це кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності [4, 8].

На думку І. Спасиво-Фатєєвої, зв'язок між термінами «корпорація» та «корпоративні права» або «корпоративні відносини» є безперечним не тільки з лінгвістичної, а й формально логічної точки зору. Позаяк корпоративні права існують і реалізуються в корпоративних відносинах, то учасниками останніх є носії корпоративних прав та ті суб'єкти, з якими вони перебувають у відносинах щодо їх реалізації. З огляду на це корпораціями є організації з корпоративним устроєм та наявністю корпоративних відносин [9].

Поділяючи таку точку зору, вважаємо, що відносини між учасниками (членами) кооперативу та самим кооперативом не можна вважати корпоративними. Відповідно кооперативні та корпоративні утворення мають різну організаційно-економічну і правову природу.

Розвиток кооперації в сфері логістики часто розглядається як процес об'єднання, або інтеграції логістичних функцій не лише в кооперативних утвореннях. Як правило, конкуренція в умовах ринкової економіки розгортається на рівні ланцюгів постачання, а не окремих компаній. Сьогодні цим процесом охоплені як виробничі і торгівельні підприємства, так і логістичні оператори. Логістична кооперація є формою розвитку процесу концентрації.

Головною причиною розширення співробітництва в логістичному ланцюгу постачання є зростання вимог клієнтів, і відповідно збільшення логістичних витрат. Це зумовлює необхідність концентрації на управлінні їх рівнем.

Зокрема, Є.В. Крикавський вважає, що однією зі стратегій удосконалення логістичних систем декількох підприємств є їх розвиток на умовах кооперації діяльності. Найбільш характерним проявом даної стратегії є логістичний аутсорсинг, який базується на концепції стратегічного партнерства у постачанні, збуті, розробці та виробництві продукції [1].

Особливості взаємовпливу логістики і АПК доцільно розглядати на трьох рівнях функціонування: на рівні сфер АПК, інфраструктури і потоків (рис. 1).

На думку голови Аграрного союзу України Г. Новікова, кооперативна логістика – це створення власного логістичного ланцюга, який працює безприбутково на собівартість продукції. Коли у сільськогосподарських товаровиробників є власна кооперативна логістика на кожному з етапів ланцюга „поле-порт”, то можна встановлювати об'єктивну ціну [10].

Вважаємо за доцільне розрізнати і кооперативну та корпоративну логістику в системі аграрного бізнесу.

Корпоративна агрологістика – це логістика, при якій послідовні етапи постачання, виробництва і розподілу знаходяться в межах одно- чи декількоосібного контролю з метою максимізації корпоративних фінансових результатів.

Кооперативна агрологістика – це логістика, при якій послідовні етапи постачання, виробництва і розподілу контролюються через демократичне управління та багатоосібне рівноправне співволодіння, переважно на безприбутковій основі, з метою мінімізації логістичних витрат власників (членів).

На наш погляд, приналежність до внутрішньої та зовнішньої логістик (в загальному розумінні) має визначатися відповідно за самостійністю або залученням зовнішніх джерел щодо виконання організацією таких процесів, як постачання, зберігання, транспортування тощо.

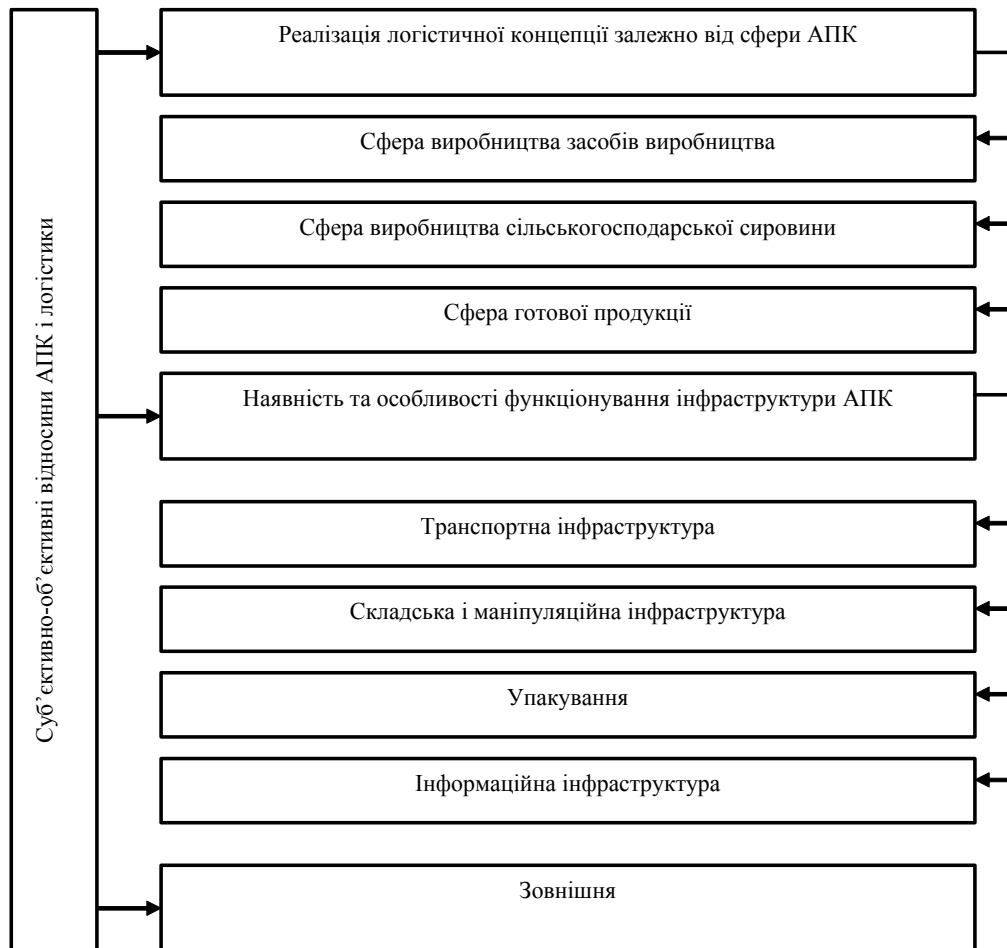

Рис. 1. Рівні прояву логістики у структурі АПК [5]

Відповідно в системі кооперативного та корпоративного агробізнесу суб'єктами внутрішньої логістики є, зокрема, кооперативні чи корпоративні підприємницькі організації, які самостійно формують такі процеси, як постачання, зберігання, збут, транспортування тощо, а суб'єктами зовнішньої логістики – спеціалізовані кооперативні чи корпоративні підприємства (логістичні оператори), що забезпечують виконання частини або комплексу поточкових процесів окремої кооперативної чи корпоративної організації (рис. 2).

Внутрішня логістика передбачає обслуговування як виключно власних поточкових процесів (замкнута, або обмежена логістика), так і в поєднанні з цим, додаткове використання частини логістичних потужностей підприємства на стороні (інсорсинг).

Агрологістичний інсорсинг в сільськогосподарському виробничому кооперативі, наприклад, може передбачати тимчасове прийняття для зберігання на власному складі запасів інших власників, на період, коли склад використовується не на повну потужність.

Агрологістичний інсорсинг в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі передбачає використання логістичних потужностей для надання послуг як своїм членам, так і іншим замовникам.

Агрологістичний субконтрактинг в сільськогосподарській обслуговуючій кооперації – це традиційні послуги з транспортування та зберігання з незначною мірою інтеграції із замовником послуг.

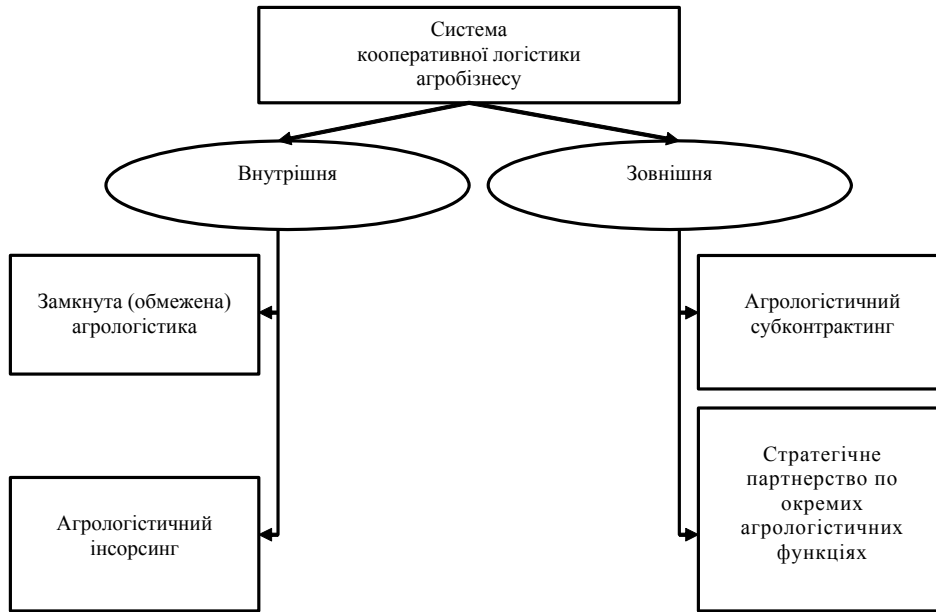

Рис. 2. Види внутрішньої і зовнішньої кооперативної агрологістики (власне опрацювання)

Взаємодія за окремими логістичними функціями в кооперативному агробізнесі ґрунтується на концепції тривалого стратегічного партнерства товаровиробника та сільськогосподарського багатофункціонального обслуговуючого кооперативу.

Логістичний аутсорсинг проявляється в усіх видах зовнішньої логістики, тоді як логістичний субконтрактинг здійснюється лише в системі сторонньої та контрактної логістики. В межах кооперативної та корпоративної логістики агробізнесу функціонують підконтрольні замовникові послуг логістичні оператори (провайдери), тоді як логістичний аутсорсинг проявляється при взаємодії клієнта з незалежними сторонніми логістичними організаціями.

Внутрішня і зовнішня логістика поточних процесів у виробничому сільськогосподарському кооперативі має певні притаманні особливості (рис. 3).

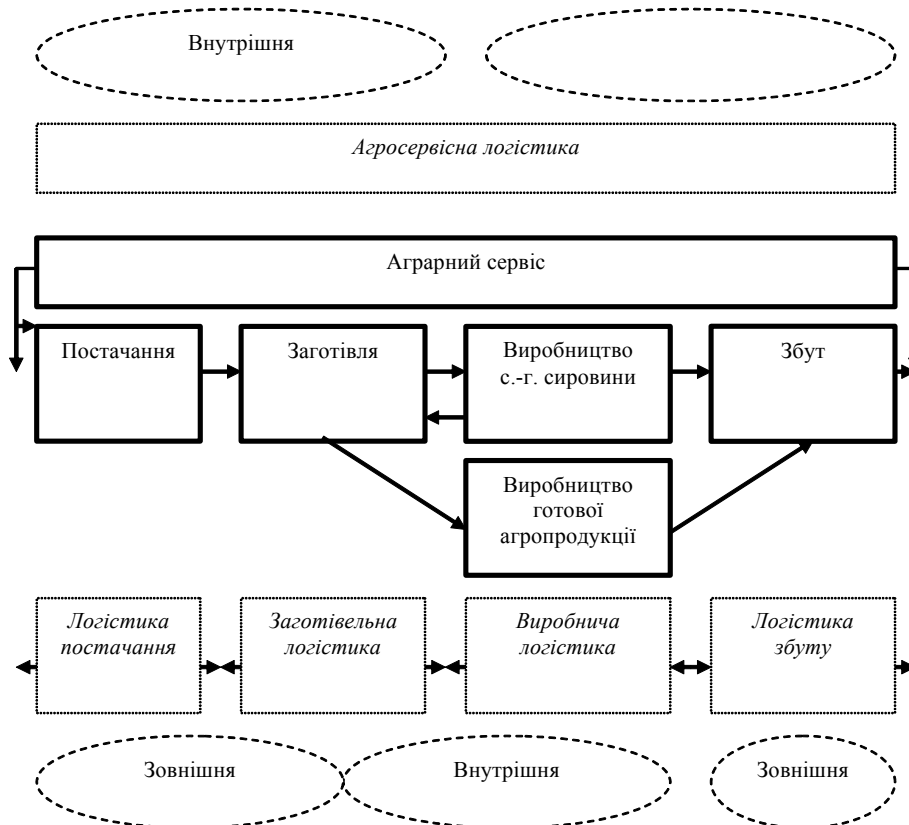

Рис. 3. Внутрішня і зовнішня логістика поточних процесів в типовому сільськогосподарському виробничому кооперативі [1, 3]

В такій організації здійснюється потоковий процес заготівлі, джерелами формування якого є постачання матеріальних ресурсів промислового походження та виробництво аграрної сировини для подальшого використання у технологічному процесі підприємства (корми, гній, насіння тощо). При цьому в першому випадку заготівельна логістика кооперативу пов'язана із зовнішніми джерелами, а в другому – із внутрішніми. Аграрний сервіс виробничого кооперативу може бути представлений як внутрішньою, так і зовнішньою логістикою.

В межах корпоративної логістики агробізнесу також можна виділити внутрішній та зовнішній її прояви (рис. 4).

В системі корпоративної логістики сучасного агробізнесу України значного поширення набули холдингові компанії.

Холдингова компанія є публічним акціонерним товариством, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств [7].

Агрохолдинги формуються як вертикально інтегровані трансрегіональні корпоративні об'єднання. До їх складу входять десятки різних підприємств та в них працюють тисячі найманих працівників.

В агрохолдингах здійснюється потужне масове сільськогосподарське виробництво та промислова переробка аграрної сировини, завдяки чому вони отримують економічний ефект від масштабу бізнесу та контролю логістичного ланцюга.

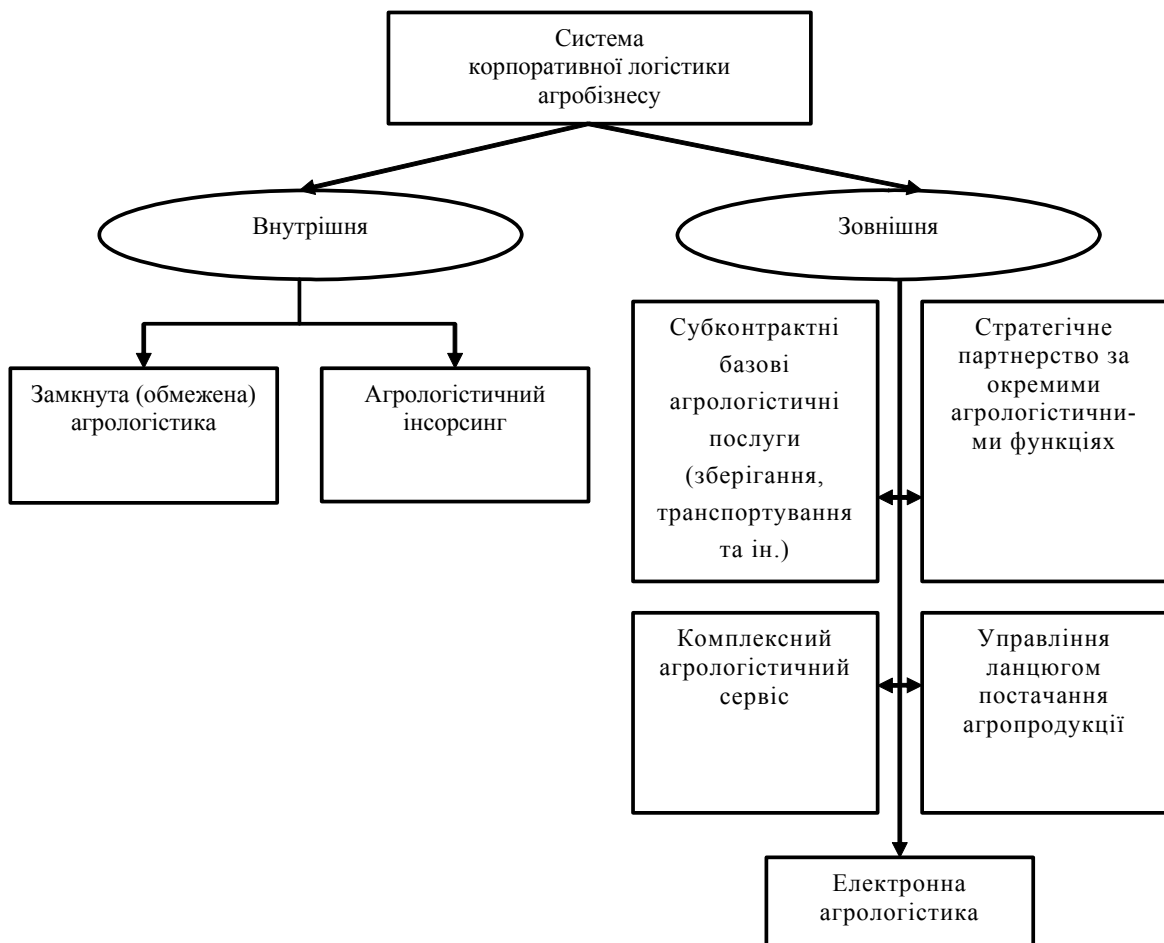

Рис. 4. Види внутрішньої і зовнішньої корпоративної агрологістики (власне опрацювання)

Висновки. Кооперація в системі логістики часто розглядається як процес об'єднання, або інтеграції логістичних функцій в організаціях різного походження. Разом з тим з огляду на нетотожну організаційно-економічну і правову природу, зокрема, в системі аграрного бізнесу, доцільно окремо розрізняти кооперативну та корпоративну логістику.

І корпоративна, і кооперативна агрологістика орієнтовані на контроль логістичного ланцюга та існують на підприємствах, що не є унітарними (мають більше одного власника). Разом з тим в корпоративній логістиці агробізнесу послідовні етапи постачання, виробництва і розподілу знаходяться в межах одно- чи декількоосібного контролю, а в кооперативній – контролюються через демократичне управління та багатоосібне рівноправне співволодіння, переважно на безприбутковій основі. Мета першої –

максимізація корпоративних фінансових результатів, тоді як другої – частіше мінімізація логістичних витрат власників (членів) кооперативу.

У виробничому сільськогосподарському кооперативі заготівельна логістика пов'язана як із зовнішніми джерелами, так із внутрішніми. Обслуговуючі бізнес-процеси агровиробничого кооперативу так само можуть бути представлені як внутрішньою, так і зовнішньою логістикою.

Внутрішня логістика як кооперативних, так і корпоративних підприємств АПК може бути орієнтована на обслуговування як виключно власних потокових процесів, так і в поєднанні з цим, додаткове використання частини логістичних потужностей організації на стороні.

Зовнішня логістика корпоративних утворень агробізнесу, на відміну від кооперативних, крім агрологістичного субконтрактингу та стратегічного партнерства по окремих логістичних функціях, може включати і комплексний агрологістичний сервіс, управління ланцюгом постачання агропродукції та електронну агрологістику.

Література

1. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії : [підручник] / Крикавський Є.В. – Львів : НУ „Львівська політехніка”; „Інтелект-Захід”, 2004. – 416 с.
2. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9
3. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США / Зіновчук В.В. – К. : Логос, 1996. – 224 с.
4. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: словник-довідник / за заг. ред. Р.Я. Корінця, М.П. Гриценка, М.Й. Маліка. – Львів : НВФ «Українські технології», 2010. – 160 с.
5. Проблеми формування оптимальних регіональних логістичних систем підприємств АПК [Електронний ресурс] / О.В. Корнієцький. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/177/knp177_1519.pdf
6. Косарева Т.В. Аграрна логістика: сутність і багатоаспектність / Т.В. Косарева // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 37–43
7. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>
8. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=469%2F97-%E2%F0>
9. З'ясування змісту корпоративних відносин як передумови вирішення корпоративних спорів [Електронний ресурс] / І. Спасибо-Фатєєва. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=103>
10. Кооперативи дозволять економічно вижити господарствам [Електронний ресурс] / Г. Новіков. – Режим доступу : <http://www.agrokraina.com.ua/agropolicy/172-gennadij-novikov-kooperativi-dozvolyat-ekonomichno-vizhiti-gospodarstvam.html>

Надійшла 06.12.2011; рецензент: д. е. н. Васильєва Н. К.

УДК 338.439

О. С. ЄПШЕВ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

У статті висвітлено шлях реформування земельних відносин в Україні з часів незалежності, розглянуто існуючі форми власності та види господарювання, запропоновано можливості підвищення ефективності та оптимізації функціонування підприємств аграрного сектору.

The article describes the ways of land relations reformation in Ukraine since its independence, pictures the existing forms of ownership and types of business, suggests the opportunities to raise efficiency and optimize operational activities of enterprises in agricultural sector.

Ключові слова: форми господарювання, ефективність, оптимізація, земельні відносини, власність, реформа.

Постановка проблеми. Відомо, що ніяке суспільство не зможе функціонувати нормально, якщо не матиме високорозвиненого аграрного сектора і достатньої кількості продовольства для забезпечення потреб населення. Рівень економічного розвитку країни певною мірою визначається формами власності на засоби виробництва та виготовлену продукцію, а відповідно і формами господарювання. В Україні сформована і функціонує аграрна економіка ринкового типу, яка охоплює різні організаційно-правові форми підприємств. Незважаючи на наявність ґрунтовних наукових досліджень аграрних відносин серед вітчизняних та зарубіжних науковців, залишається ще багато спірних або невирішених проблем. Зміни, які відбуваються в